

УДК 336

JEL Classification: G1, G18

КОСТИРКО Л. А.¹, ЗАЙЦЕВА Л. О.²

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНИХ КОМПАНІЙ

DOI: <https://doi.org/10.32620/cher.2023.1.07>

Постановка проблеми. Стаття присвячена розкриттю проблематики, умов, структур та напрямків вдосконалення інституційного середовища фінансового забезпечення розвитку енергетичного сектору. *Мета статті* – визначення напрямків вдосконалення інституційного середовища фінансового забезпечення сталого розвитку електроенергетичних компаній за умов реалізації фінансових рішень щодо залучення та ефективного використання фінансових ресурсів і державної фінансової підтримки в рамках реалізації національних пріоритетів розвитку електроенергетичної галузі. *Об'єкт дослідження* – інституційне середовище та його вплив на фінансове забезпечення сталого розвитку електроенергетичних компаній. *Методи, використані в дослідженні.* наукового пізнання, метод узагальнення, порівняння, логічно – змістовний, методи індукції та дедукції. Основною *гіпотезою дослідження* є припущення, що вплив інституційного середовища на фінансування сталого розвитку електроенергетичних компаній виявляється через нормативно-правове забезпечення, державну підтримку (регулювання, контроль, аудит процесів відновлення) проектів, розробку механізмів страхування ризиків, впровадження методів оптимального розподілу ресурсів за пріоритетністю програм відновлення, поглиблення взаємодії державних інститутів з електроенергетичними компаніями на засадах державно-приватного партнерства. *Виклад основного матеріалу.* На основі аналізу інституційного середовища та нормативно-правового забезпечення діяльності енергетичних підприємств визначено проблемне поле інституційних питань в сфері регулювання державою діяльності суб'єктів ринку електричної енергії та напрями їх розв'язання. Визначено сутність інституційного середовища та продемонстровано його вплив на фінансове забезпечення сталого розвитку енергетичних підприємств. Показана роль фінансових інституцій у забезпеченні сталого розвитку публічних компаній. На основі аналізу стану фінансового забезпечення розвитку енергетичного сектору України встановлено, що фінансово-кредитні інституції мають обмежений вплив на формування фінансових ресурсів підприємств енергетичного сектору. Акцентовано увагу на необхідності імплементації міжнародного досвіду щодо фінансування сталого розвитку енергетичних підприємств. Розкрито інституційні умови фінансового забезпечення розвитку електроенергетичних компаній та визначено стримуючі фактори щодо залучення інвестиційних ресурсів. Надана характеристика інструментів фінансування сталого розвитку підприємств енергетичного сектору. Доведено, що інституційне середовище ринкових відносин безпосередньо є важелем впливу на відтворювальні процеси формування капіталу енергетичних підприємств. Обґрунтовано напрями вдосконалення нормативно-правового законодавства, державної політики фінансування розвитку енергетичного сектору в контексті вибору механізмів стимулювання розвитку сектору електроенергетики у тому числі і ВДЕ, підтримки розвитку нових технологій; використання світового досвіду. *Оригінальність та практичне значення дослідження* мають пропозиції щодо використання інструментів фінансування сталого розвитку підприємств енергетичного сектору та визначення напрямків вдосконалення державної політики фінансування в контексті вибору механізмів стимулювання розвитку сектору електроенер-

¹ **Костирко Лідія Андріївна**, д-р екон. наук, професор, завідувачка кафедри фінансів та банківської справи, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Київ, Україна.

Kostyrko Lydia, Doctor of Economic Science, Head of Finances and Banking Department, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3447-2343>

e-mail: lidiyakostyrko@gmail.com

² **Зайцева Людмила Олексіївна**, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту, ДЗ Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Миргород, Україна.

Zaitseva Lyudmila, PhD in Economics, Associate Professor of Management Department, Luhansk National University Taras Shevchenko, Myrhorod, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9388-5500>

e-mail: mila280176@ukr.net

гетики. *Висновки дослідження.* Інституційний вплив на фінансове забезпечення розвитку енергетичного сектору виявляється через: вдосконалення нормативно-правового законодавства в контексті створення сприятливих умов підтримки декарбонізації економіки України та післявоєнного відновлення енергетичних підприємств; державної фінансової підтримки стимулювання участі банків в повоєнному відновленні екологічних технологій, збільшенні частки генерації ВДЕ в українській енергосистемі; розробці механізмів зняття податкових обмежень (зокрема, щодо газової ренти та заборони імпорту) та створення механізмів гарантування військових ризиків; впровадження методів оптимального розподілу ресурсів за програмами повоєнного відновлення з урахуванням їх пріоритетності та посилення фінансового контролю, прозорості щодо цільового використання; створення сприятливих умов для кредитування з врахуванням світовим практик. Для досягнення еколого безпечного соціально-орієнтованого економічного розвитку доцільно застосовувати світовий досвід та ефективні методи й форми мобілізації фінансових ресурсів в галузі електроенергетики.

Ключові слова:

фінансове забезпечення; інституційне середовище розвитку підприємств, державна підтримка; фінансування сталого розвитку, інституційне забезпечення.

INSTITUTIONAL ENVIRONMENT OF FINANCIAL SUPPORT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ELECTRIC POWER COMPANIES

Formulation of the problem. The article is devoted to the disclosure of issues, conditions, structures and directions for improving the institutional environment of financial support for the development of the energy sector. *The aim of the research:* is to determine directions for improving the institutional environment of financial support for the sustainable development of electric power companies under the conditions of implementing financial decisions regarding the attraction and effective use of financial resources and state financial support within the framework of the implementation of national priorities for the development of the electric power industry. *The subject of the research:* institutional environment and its impact on financial support for the sustainable development of electric power companies. *The methods of the research:* of scientific knowledge, method of generalization, comparison, logical – meaningful, methods of induction and deduction. *The main hypothesis* of the study is the assumption that the influence of the institutional environment on the financing of the sustainable development of electric power companies is manifested through legal support, state support (regulation, control, audit of restoration processes) of projects, the development of risk insurance mechanisms, the implementation of methods of optimal allocation of resources according to the priority of restoration programs, deepening the interaction of state institutions with electric power companies on the basis of public-private partnership. *The statement of basic materials.* On the basis of the analysis of the institutional environment and regulatory and legal support for the activity of energy enterprises, the problematic field of institutional issues in the field of state regulation of the activities of the subjects of the electric energy market and directions for their solution have been determined. The essence of the institutional environment is determined and its influence on financial support for the sustainable development of energy enterprises is demonstrated. The role of financial institutions in ensuring the sustainable development of public companies is shown. Based on the analysis of the state of financial support for the development of the energy sector of Ukraine, it was established that financial and credit institutions have a limited influence on the formation of financial resources of enterprises in the energy sector. Attention is focused on the need to implement international experience in financing the sustainable development of energy enterprises. The institutional conditions for financial support for the development of electric power companies are disclosed and restraining factors regarding the attraction of investment resources are identified. The characteristics of financing tools for the sustainable development of energy sector enterprises are given. It is proved that the institutional environment of market relations is directly a lever of influence on the reproductive processes of capital formation of energy enterprises. The directions for improving regulatory legislation, the state policy of financing the development of the energy sector in the context of the selection of mechanisms for stimulating the development of the electric power sector, including RES, and supporting the development of new technologies are substantiated; use of world experience. *The originality and practical significance of the research:* have proposals regarding the use of financing tools for the sustainable development of energy sector enterprises and the determination of directions for improving the state financing policy in the context of choosing mechanisms for stimulating the development of the electricity sector. *Conclusions and perspectives of further research:* The institutional influence on financial support for the development of the energy sector is manifested through: improvement of regulatory legislation in the context of creating favorable conditions for supporting the decarbonization of

the Ukrainian economy and the post-war recovery of energy enterprises; state financial support for stimulating the participation of banks in the post-war restoration of ecological technologies, increasing the share of RES generation in the Ukrainian energy system; the development of mechanisms for the removal of tax restrictions (in particular, regarding gas rent and the ban on imports) and the creation of mechanisms for guaranteeing military risks; implementation of methods of optimal distribution of resources according to post-war reconstruction programs, taking into account their priority and strengthening of financial control, transparency regarding targeted use; creation of favorable conditions for lending, taking into account world practices. In order to achieve ecologically safe, socially oriented economic development, it is expedient to apply world experience and effective methods and forms of mobilization of financial resources in the field of electricity.

Key words:

financial support; institutional environment for the development of enterprises, state support; financing of sustainable development, institutional support.

Постановка проблеми. Забезпечення сталого розвитку підприємств енергетичного сектору набуває особливої уваги в умовах посилення впливу зовнішніх викликів і загроз кризових явищ, пов'язаних з агресією російської федерації. До основних проблем та викликів, з якими зіткнулись електроенергетичні компанії слід віднести: падіння платежів від населення за споживання газу та електроенергії, заборгованість населення; зміна облікової ставки НБУ (відповідно, відсоткових ставок в банках) та інфляція, що вплинуло на рентабельність власних проектів компаній, забезпечених банківськими кредитами; відсутність довіри до уряду у більшості респондентів як до війни, так і після її початку, обмежені можливості для відкритого діалогу в рамках підготовки Плану відновлення України (особливо, серед малого і середнього бізнесу, або тих компаній, чії інтереси не представлені бізнес-асоціаціями); зупинення інвестицій, невизначеність у подальшій політиці держави та розвиткові ситуації, падіння вартості активів, які були до війни забезпечені кредитами та/або знаходилися на територіях, які стали тимчасово окупованими; неефективність державних інструментів стимулювання розвитку ВДЕ; вимушене скорочення персоналу через зупинку або скорочення виробництва, мобілізація працівників компаній; втрата доступу до активів на тимчасово окупованій території; втрати, пошкодження, руйнування об'єктів внаслідок бойових дій; проблеми із поставками комплектуючих, які були заплановані до війни (сектор вітрогенерации), - частково через порушені ланцюги логістики, частково через вихід компаній-постачальників із українського ринку [1].

Основними проблемними аспектами, які негативно впливають на інституційне середовище фінансового забезпечення енергетичних компаній в Україні є: — недоступне

кредитування та інвестування електроенергетичних проектів, у тому числі відновлювальної електроенергетики; накопичення дебіторської заборгованості за вироблену електричну енергію, проблеми забезпечення належної якості вітчизняних енергоресурсів; технічного оснащення функціонування електроенергетичного ринку. Сьогодні в енергетичному секторі України фінансовий стан наближається до критичного: спостерігаються диспропорції в усіх його сегментах, фінансова нестабільність генеруючих компаній, боргова криза, нерегульоване функціонування сектору ВДЕ. Діяльність та розвиток електроенергетичних компаній залежить від внутрішніх чинників макроекономічного регулювання (курс національної валюти, облікові ставки, резервні вимоги НБУ, курси цінних паперів на вітчизняному фондовому ринку), та зовнішніх чинників: механізмів ціноутворення на енергетичні носії на світових ринках, форм міжнародних економічних розрахунків, умов для доступу і використання міжнародних кредитних ресурсів. Зазначене підвищує значення та вимоги до інституційного забезпечення розвитку енергетичних підприємств, яке формується під впливом чинників внутрішнього (фактори виробництва, фінансові ресурси, структура джерел їх формування) та зовнішнього (соціально-економічні, екологічні, політичні, правові та ринкові чинники) середовища. Основними завданнями даного дослідження є виокремлення умов та пріоритетних напрямків вдосконалення інституційного середовища фінансового забезпечення розвитку енергетичного сектору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання інституційного середовища в різних сферах господарської діяльності досліджували Т. Вдовиченко, Ю. Коваленко, Т. Маоліч, О. Солодовнік та інші науковці. Так Л. Катан, Н. Васильєва, І. Вініченко ви-

значали ключові підходи до формування інституційного забезпечення фінансування сталого розвитку, розуміючи під зазначеною дефініцією сукупність соціально-економічних, організаційних і законодавчих заходів органів влади та суб'єктів господарювання (сукупності державних і недержавних інститутів) у сфері фінансових відносин, які формують необхідні правові, організаційні та економічні умови для ефективного залучення, накопичення і використання фінансових ресурсів для досягнення запланованого динамічного соціально-еколого-економічного ефекту, але досліджуючи аспекти аграрної сфери [2].

Федірко М. та Микитюк П. досліджували питання розбудови ринку енергетичних послуг в Україні та зазначали, що формування ринкових відносин у сфері надання енергетичних послуг може ефективно здійснюватися за наявності належного інституційного забезпечення що має здійснюватися в межах теорії інституційного забезпечення збалансованого розвитку національної економіки [3].

Бортнюк Т. та С. Мошнич С. аналізували інституційне забезпечення політики енергоефективності в Україні та основних механізмів її реалізації [4].

Кузьминчук Н. В. Обґрунтував значущість держави в реалізації регулюючого впливу через механізм інституційного забезпечення виробництва, транспортування й постачання електроенергії на основі системного аналізу інституційної основи [5].

Ющенко Н.Л. вказує на необхідність належного інституційного забезпечення для залучення великого обсягу інвестицій, що дозволяють модернізувати галузь [6].

Проте інституційному забезпеченню фінансування розвитку енергетичних компаній приділено недостатньо уваги. Тому, виходячи із вищезазначених обставин, **метою дослідження** є: визначення напрямків вдосконалення інституційного середовища фінансового забезпечення сталого розвитку електроенергетичних компаній за умов реалізації фінансових рішень щодо залучення та ефективного використання фінансових ресурсів і державної фінансової підтримки в рамках реалізації національних пріоритетів розвитку електроенергетичної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інституційне середовище формує концепції та моделі фінансового забезпечення господарської діяльності на рівні країни, регіону, галузі, генерує фінансові механізми

та інструменти перерозподілу фінансових ресурсів, створює умови для їх залучення суб'єктами ринку. Під інституційним середовищем, згідно з визначенням О. Уільямсона [7] слід розуміти правила гри, які визначають контекст, у якому здійснюється економічна діяльність; базові політичні, соціальні та правові норми, які утворюють основу виробництва, обміну та розподілу.

Суспільною функцією цього середовища є створення комфортних умов для оптимального розвитку підприємництва країни та її регіонів [8]. Якість інституційного середовища значною мірою визначає інвестиційні рішення, що сприяють розвитку та зростанню показників діяльності енергетичних компаній.

Світовий досвід підтверджує, що практично у всіх розвинутих країнах держава здійснює підтримку, у тому числі й фінансову, найбільш актуальних, ефективних напрямів підприємництва та їх сталому розвитку. На міжнародному рівні сформовано значну кількість інститутів, які відіграють істотну роль у фінансуванні сталого розвитку.

Питання інституційного забезпечення фінансування сталого розвитку в ЄС урегульовані на найвищому рівні – на рівні Європейської комісії. Засіданням Міжнародного валютного фонду та Світового банку представниками Європейського Союзу та ряду інших країн було створено Міжнародну платформу з питань сталого фінансування (International Platform on Sustainable Finance, IPSF), завдання якої – обмін і поширення інформації з найкращої практики екологічно стійкого фінансування; вивчення різних ініціатив та визначення бар'єрів і можливостей, що сприятимуть розвитку екологічно сталого фінансування на міжнародному рівні; посилення міжнародної координації сталого фінансування з урахуванням національних і регіональних особливостей.

Україна є учасницею ключових міжнародних угод, спрямованих на вирішення проблем, обумовлених екологічними/кліматичними викликами. Відповідно до Паризьких домовленостей 2015 року, Україна зобов'язалася забезпечити до 2030 року обсяги викиду парникових газів, що продукуються усіма секторами економіки, на рівні не вище 35 % від рівня 1990 року.

Україна на високому політичному рівні підтримала Європейський Зелений Курс, метою якого є досягнення кліматичної нейтральності європейського континенту до 2050

року. У березні 2021 року Кабінет Міністрів України затвердив Національну економічну стратегію на період до 2030 року, згідно з якою країна планує досягти кліматичної нейтральності не пізніше 2060 року. Для переходу України до кліматично-нейтральної економіки необхідно до 2030 року залучити близько 102 млрд євро капітальних інвестицій, тобто близько 10 млрд євро щороку, де ключовими є виробництво енергії й тепла – 26 млрд євро, видобування та транспортування енергоресурсів – 8 млрд євро, опалення – 16 млрд євро. У Спільній заяві щодо стратегічного партнерства України та Сполучених Штатів Америки (вересень 2021) Україна підтвердила свої наміри залучити в енергетичний сектор інвестиції, необхідні для досягнення цілей енергетичної незалежності, декарбонізації та чистої енергетики[9].

Комплекс дій та заходів щодо формування, розподілу й перерозподілу фінансових ресурсів здійснюється міжнародними організаціями, глобальними фондами та урядами країн у межах їх повноважень і функцій у сфері забезпечення реалізації цілей сталого розвитку». Найбільш впливовими, що визначають основні напрями роботи інститутів у сфері фінансування сталого розвитку є:

– Принципи відповідального інвестування (The Principles for Responsible Investment), що здійснює розробку прогресивних екологічних, соціальних та управлінських стандартів (environmental, social, and governance (ESG)) для інвестиційного процесу у сфері сталого розвитку;

– Глобальний договір ООН (The U.N. Global Compact), який допомагає компаніям,

інвесторам і біржам інтегрувати ESG – критерії в їхні бізнеспрактики;

– G20, що розвиває добровільні практики підвищення обсягів «зеленого» фінансування; – Принципи Екватора (Equator Principles), які пропонують підхід для оцінки ризиків у сфері сталого розвитку 80 фінансових організацій;

– Ініціативу бірж зі сталого розвитку (The Sustainable Stock Exchanges initiative), яка займається просуванням розкриття інформації зі сталого розвитку

серед 48 бірж з 52 країн світу;

– Раду зі стандартів сталого розвитку (The Sustainability Accounting Standards Board), що пропонує облікові стандарти сталого розвитку для 79 галузей економіки США;

– Міжнародну організацію зі стандартизації (The International Standards Organization), яка розробляє керівництва щодо вимірювання внеску організації в сталий розвиток (ISO 26000). Наведений перелік є далеко не вичерпним, але у своїй сукупності вказані інститути та підтримувані ними стандарти у сфері сталого розвитку створюють інституційне забезпечення його фінансування, середовище для комунікації підприємств зі стейкхолдерами щодо інкорпорації в стратегію діяльності компанії Цілей сталого розвитку та прогресу в їх досягненні[10] за рахунок формування значних потоків нових і додаткових ресурсів для країн, що розвиваються з використанням певних інструментів фінансування сталого розвитку (таблиця 1).

Таблиця 1 – Інструменти фінансування проектів сталого розвитку

Інструмент	Зміст
Мобілізація ресурсів	Зовнішні потоки приватного капіталу (прямі та портфельні інвестиції), офіційна допомога донорів, також фінансування з боку міжнародних фінансових установ, зокрема Глобального екологічного фонду
Вивільнення коштів	Списання непомерних боргів держав, що розвиваються, а також скорочення видатків державного бюджету
Податкові надходження	Введення нових невеликих податків на найбільш вживані операції. До таких податків можна віднести податок Тобіна на валюту обмінні операції у розмірі 0,1-0,25%
Інституційно-організаційні інструменти	Фінансування Глобальним екологічним фондом транскордонних екологічних проектів в регіонах. До цього ще можна віднести організацію зустрічей донорів на різних рівнях
Альтернативні інструменти	Обмін екологічними знаннями, запобігання фінансовим кризам та передача екологічно чистих технологій. Дуже важливим є інвестування в освіту, науку та професійну підготовку й впровадження нововведень у інформаційні технології

Джерело: розроблено авторами

Серед інститутів, що мають стосунок до фінансування сталого розвитку, чільне місце посідають не лише міжнародні регулятори, а також екологічні, економічні, фінансові (біржові) інститути, але й організації, які формують облікове забезпечення висвітлення прогресу у сфері сталого розвитку, організації, що створюють і підтримують інформаційні продукти – ринкові бенчмарки в цій сфері.

На сьогоднішній день найвагомішою ланкою інституційної складової фінансового забезпечення підприємницької діяльності виступає держава, що чинить вплив через систему нормативно-правового регулювання та державні інституції (Кабінет Міністрів України (КМУ), Міненерго та Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах

енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП)), які регулюють та здійснюють нагляд за реалізацією державної політики у секторі енергетики.

На цей час держава має у своєму розпорядженні потужний набір методів, інструментів і засобів впливу на процес структурних змін в енергетиці, які можна звести в такі групи: економічні методи та інструменти прямої і непрямой дії; заходи стосовно правового, організаційно-адміністративного та соціально-психологічного забезпечення структурних реформ [6].

Розгорнута схема функціонування інституційного середовища фінансового забезпечення розвитку електроенергетичних компаній наведена на рисунок 1.

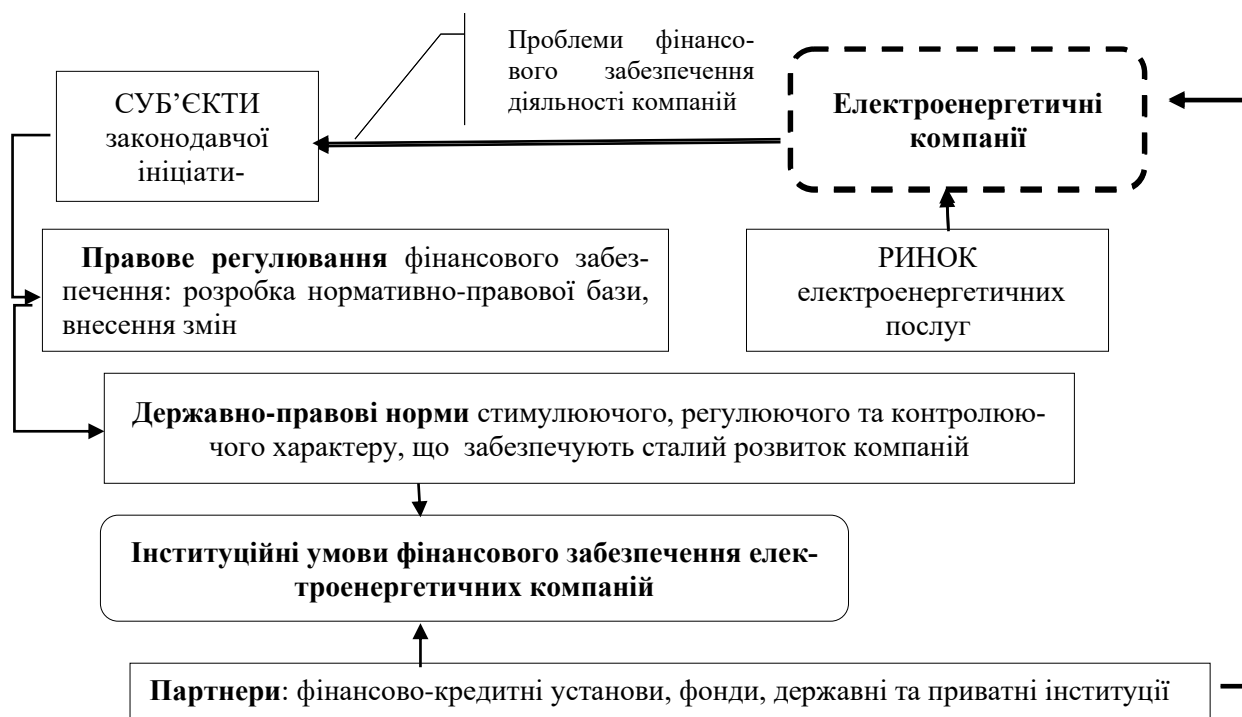

Рисунок 1 – Інституційне середовище фінансового забезпечення діяльності електроенергетичних компаній

Джерело: розроблено авторами

Головним завданням інституційного середовища фінансового забезпечення розвитку електроенергетичних компаній є створення оптимальних умов для фінансування в розвиток компаній, що вимагає, з одного боку, вдосконалення законодавчо-правової бази інвестиційної діяльності, а з іншого боку, створення та функціонування відповідних інституцій, що сприяють активізації процесів повоєнного відновлення галузі. За умов узгодженої взаємодії складових інституційного

середовища, а саме законодавчо-правової бази та відповідних інституцій, що функціонують як єдина синергетична система при забезпеченні підвищення активності інвесторів та ефективності процесів відновлення, втілення засад сталого розвитку в діяльність електроенергетичних компаній.

Взагалі фінансування діяльності енергетичних компаній реалізується через зазначені механізми (рисунок 2),

Рисунок 2 – Механізми фінансування діяльності енергетичних компаній.
Джерело: розроблено авторами

Так, для додаткового стимулювання інвестиційних заходів в об'єкти електроенергетичного комплексу державні інституції за допомогою заходів непрямої підтримки створюють умови для підвищення привабливості вкладень у галузь через певні методи (сприятливі умови оподаткування, митної політики щодо ввезення устаткування для капітальних проектів, застосування прискореної амортизації, підтримка вітчизняного машинобудування для нафто та газовидобувної промисловості тощо), але найбільш пріоритетним має бути фінансування модернізації, реконструкції та нового будівництва енергетичних об'єктів за рахунок залучення приватних інвестицій із мінімізацією навантаження на бюджет [11].

Створення необхідних умов (рисунок 3) досягнення достатнього рівня фінансового забезпечення електроенергетичних компаній для відновлення та сталості розвитку є завданням інституціонального середовища.

Вирішення поставлених завдань має здійснюватися за умов реалізації фінансових рішень та можливостей щодо пошуку, залучення та використання фінансових ресурсів, які надає ринкова економіка, а також активізації державної фінансової підтримки в рамках реалізації національних пріоритетів розвитку електроенергетичної галузі. Головними стримуючими факторами для інвесторів мо-

жуть бути: значні інвестиційні ризики, що знижують інвестиційну привабливість зазначеної галузі; незадовільний фінансовий стан електроенергетичних компаній, що виключає можливості використання власних коштів для їх розвитку; тривалий термін окупності капіталовкладень в оновлення основних засобів, що стримує активність інвесторів різних форм власності; нераціональна кредитна політика, що виключає стимули до залучення банківського капіталу; недосконалість податкова й амортизаційна політика, що не відбиває наявний стан основних засобів, їх фізичний і моральний знос, що збільшує витрати виробництва та знижує конкурентоспроможність продукції.

На сьогодні інституційне забезпечення фінансування сталого розвитку в Україні перебуває на етапі становлення. Ключовою причиною такого стану є відсутність загальнодержавної концепції сталого розвитку та узгодженості політики у цій сфері з європейськими та світовими тенденціями.

Маючи діючі нормативні акти, концепцій і стратегій у сфері сталого розвитку (Концепція сталого розвитку населених пунктів (1999 р.); Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (2015 р.); Стратегія подолання бідності (2016 р.)) до тепер в Україні відсутні спеціалізовані інститути з координації заходів у сфері фінансування сталого розвитку.

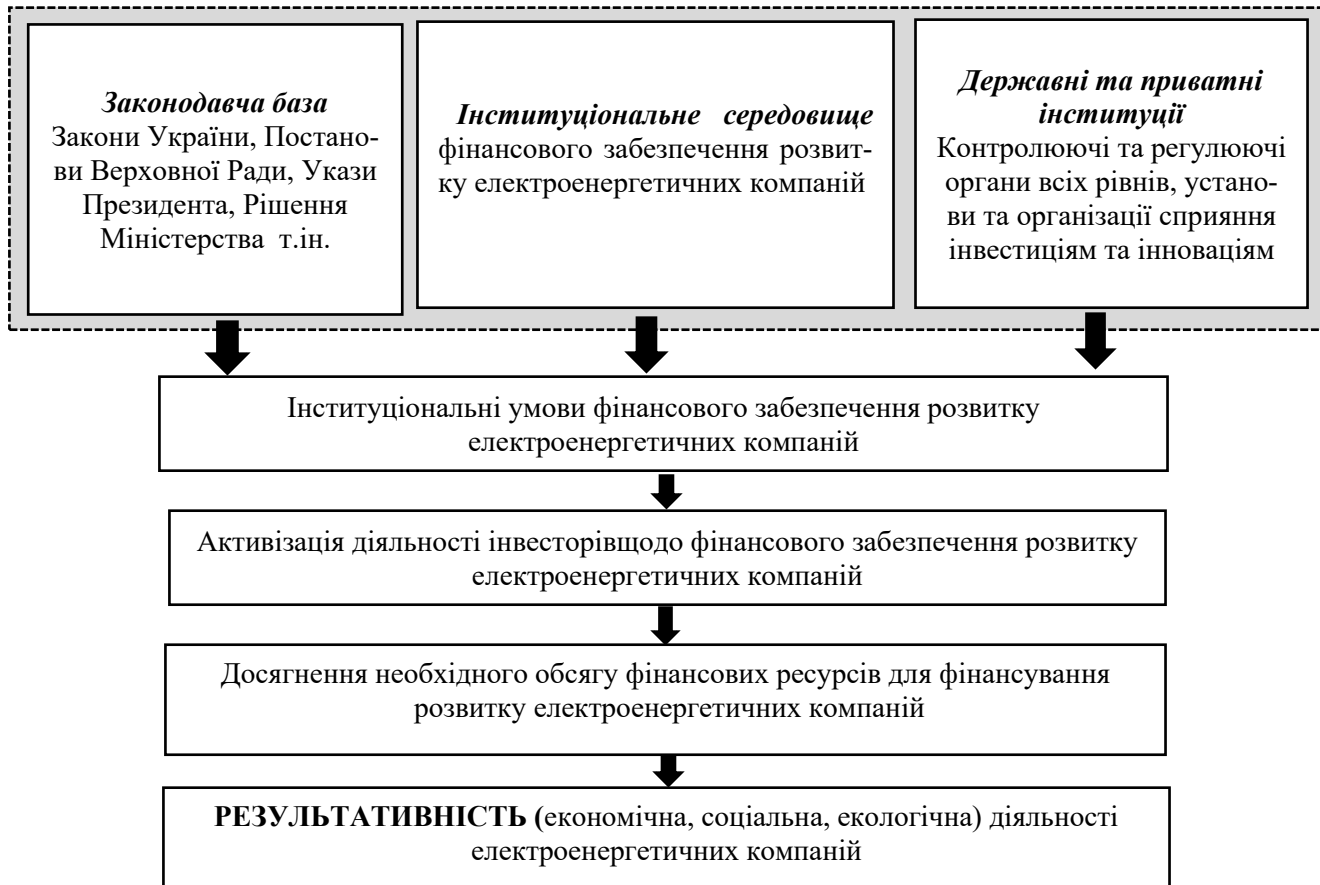

Рисунок 3 – Інституційні умови фінансового забезпечення розвитку електроенергетичних компаній
Джерело: розроблено авторами

У контексті порівняння національного та європейського досвіду інституційного забезпечення варто також зауважити, що фінансування наявних «зелених» проєктів і програм в Україні (у т. ч. й за кошти міжнародних донорів: ЄС, Світового банку, Міжнародного банку реконструкції та розвитку) відбувається неефективно й непрозоро, насамперед через відсутність цілісного інституційного забезпечення фінансування сталого розвитку.

Інституційне забезпечення фінансування сталого розвитку електроенергетичних компаній це комплекс соціально-економічних, організаційних, законодавчих заходів органів державних і недержавних інститутів у сфері фінансових відносин, які орієнтовані на формування правових, організаційних та економічних умов з метою ефективного залучення, накопичення та використання фінансових ресурсів для досягнення запланованого динамічного соціально-еколого-економічного ефекту (рисунок 4) в життєдіяльності електроенергетичних компаній.

Забезпечення фінансування сталого розвитку електроенергетичних компаній здійснюють державні та недержавні інститути, які функціонують у сфері фінансових відносин, за допомогою організаційно-інформаційної, нормативно-правової складової, ринкових і держаних механізмів, розширюючи інституційні рамки, у тому числі за рахунок проміжних і неурядових фінансових організацій та прокращуючи доступ до фінансових ресурсів та послуг.

В таблиці 2. представлено інституційне забезпечення фінансування напрямів діяльності електроенергетичних компаній орієнтованих на засади сталого розвитку. Регулювання зазначених процесів та напрямів проводиться за допомогою у тому числі фінансових інструментів, які з одного боку пов'язані з вилученням частини доходів у вигляді податків та розміщенням їх у вигляді внесків у різні державні цільові фонди, а з іншого збільшенням ресурсів, у вигляді банківських позик, державних субсидій та інвестицій.

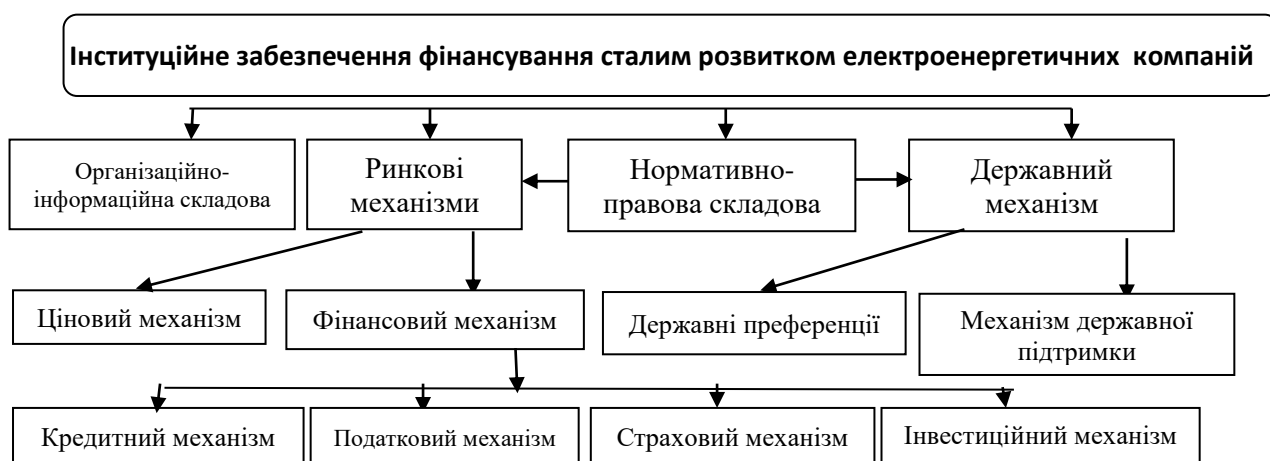

Рисунок 4 – Сукупність складових інституційного забезпечення фінансування сталого електроенергетичних компаній

Джерело: сформовано авторами на підставі [2]

Інституційне забезпечення формується під впливом чинників внутрішнього (фактори виробництва, інвестиційні ресурси, структура джерел їх формування) та зовнішнього (соціально-економічні, екологічні, політичні, правові та ринкові чинники) середовища.

Для ефективного функціонування електроенергетичних компаній

необхідна максимально задіяна сукупність зовнішніх інститутів, проте особливого значення набувають інститути фінансової інфраструктури. Інститути фінансового ринку (банки, фондові біржі, інвестиційні компанії, страхові фонди) покликані забезпечити приплив капітальних вкладень в компанії електроенергетичної галузі.

Комплексне та систематичне впровадження засад сталого розвитку відбувається, лише за умови їх позитивного впливу на фінансові результати. Форма та тіснота зв'язку фінансових результатів електроенергетичних компаній з рівнем корпоративних, екологічних і соціальних стандартів визначається дією фінансових механізмів та інституціональних факторів.

Концепція, згідно якої фінансові механізми створюються, регулюються та удосконалюються в цілісній системі сталого розвитку, допомагає подолати статичність в структуризації фінансових відносин. Рогов К.Г. [12, с.60] наголошує, що трансформація моделі економічного зростання в збалансований розвиток, що відповідає сучасній еволюції усвідомлень про об'єктивні взаємозв'язки бізнесу, суспільства та екології, можлива лише за умови динамічної системи фінансових механізмів. Сприйняття фінансових механізмів, як

особливих форм дії динамічної системи сталого розвитку, дозволяє підсилити значення діяльності об'єктів фінансових механізмів (фондовий ринок, інвестиційні фонди, страхові компанії, банківські установи).

Динамічний характер фінансового механізму транслюється на корпоративний рівень, змінюючи перелік та зміст методів, інструментів і важелів, що повинні відповідати сучасним формам механізму трансформації економічного зростання в сталий розвиток для компаній [2], але сучасні умови воєнного стану в Україні гальмують діяльність певних інститутів, а саме в рух цінних паперів, проведення операцій у системі депозитарного обліку, системах клірингового обліку, з кредитування діяльності та страхування ризиків.

Отже, в сучасних умовах господарювання ринкові механізми не розв'язують всіх проблем, пов'язаних з діяльністю компаній електроенергетичної галузі, що є вкрай важливою для розвитку національної економіки. У зв'язку з цим підвищуються вимоги до інституціонального забезпечення фінансування розвитку електроенергетичних компаній, державної фінансової підтримки розвитку.

Інститути фінансового ринку (банки, фондові біржі, інвестиційні компанії, страхові фонди) покликані забезпечити приплив капітальних вкладень в компанії електроенергетичного сектору, шляхом співпраці з «зеленим» банком. За визначенням ОЕСР, «зелений» банк – це державна, квазідержавна або некомерційна фінансова установа, що створена спеціально для сприяння інвестиціям у низьковуглецеву, стійку до змін клімату економіку.

Таблиця 2 – Інституційне забезпечення фінансування електроенергетичних компаній

	Напрями та процеси розвитку	Інститути	Інструменти
Економічна складова	Лібералізація енергетичного ринку	Державного регулювання, НКРЕКП	Положення, постанови
	Децентралізація енергетичної генерації	Державного управління та регулювання	Нормативно-правові акти
	Розвиток ринків (оптовий, роздрібний) торгівлі енергоресурсами	Державного регулювання, НКРЕКП	Положення, постанови
	Декарбонізація енергетики	Державно-приватне партнерство	Цільові програми
	Безпека та дерусифікація поставок сировини	Державного управління та регулювання	Нормативно-правові акти
	Впровадження ІТ-рішень в енергетичному секторі	Інформаційного, технічного забезпечення	Концепції та стратегії
	Адаптація законодавства до європейських норм	Державного управління та регулювання	Нормативно-правові акти
	Кібербезпека ІТ-проектів в енергетиці	Інформаційного, технічного забезпечення	Концепції та стратегії
	Поточний моніторинг та контроль енергетичних систем	Державного регулювання НКРЕКП	Положення, постанови
	Система диспетчеризації та моніторингу енергоспоживання	Житлово-комунальної інфраструктури	Угоди
	Модифікація та модернізація систем управління виробництвом на енергоблоках	Державно-приватного партнерства	Угоди
	Кластеризація, як інструмент енергонезалежності громад	Місцевого самоуправління	Цільові програми
Соціальна складова	Трансфер європейських технологій	Приватного партнерства, економічного розвитку	Міжнародні угоди, вимоги
	Розвиток відпочинку персоналу	Соціального розвитку	Програми розвитку
	Страховий захист персоналу	Страховання	Угоди
	Навчання і розвиток працівників	Освіти	Угоди
	Розвиток прилеглих територій електроенергетичних компаній	Місцевого самоуправління	Угоди, програми розвитку
Екологічна складова	Модернізація та реконструкції застарілого обладнання	Державно-приватного партнерства	Інвестиційні проекти, цільові програми
	Підвищення ефективності управління ресурсами	Економічного розвитку	
	Оцінки впливу планованої діяльності на довкілля	Соціального розвитку	
	Екологізації сучасного виробництва електроенергії та запровадження інновацій	Державно-приватного партнерства	
	Підвищення рівня знань та компетенції персоналу у природоохоронній сфері	Освіти	Угоди

Джерело: розроблено авторами

Використання досвіду Австралії, Швеції, Великобританії та інших країн у створенні «зелених» банків може допомогти Україні створити інструмент для фінансування заходів «зеленого» відновлення. Такий банк може бути або створено у рамках Плану відновлення України як банк розвитку та координуючу фінальну установу для повоєнної відбудови.

ви, підтримки «зелених» проектів, або шляхом уповноваження існуючого державного банку, наприклад «Укргазбанку», що є першим в Україні банком «зеленого» фінансування та має фокус на кліматичних проектах [13]. Зазначене вимагає відповідних кроків від певних інститутів:

з боку Уряду України (Мінфін, Міндовкілля, Міненерго): вдосконалення законодавчої бази в контексті вибору механізмів стимулювання розвитку сектору електроенергетики у тому числі і ВДЕ; державної підтримки фінансового забезпечення розвитку інноваційних технологій; використання досвіду Австралії, Швейцарії, Великобританії та інших країн для організації «зелених» банків з створення інструментів фінансування заходів «зеленого» відновлення, у тому числі у рамках Плану відновлення України як банку розвитку для повоєнної відбудови; підтримки «зелених» проєктів, або шляхом уповноваження існуючого державного банку; аудиту фінансування проєктів підприємств, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку;

з боку НБУ: координація Політики щодо розвитку сталого фінансування, виокремлення фінансових установ та інтегрування її діяльності в Дорожню карту з розвитку сталого фінансування для повоєнного відновлення та прискорена реалізації Політики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сьогодні функціонування енергетичного сектору відбувається у умовах військової агресії з російською федерацією, зазначені обставини диктують нові вимоги до інституційного середовища фінансового забезпечення функціонування енергетичних підприємств. В цьому контексті інституціональне середовище фінансового забезпечення розвитку електроенергетичних компаній слід розглядати з наступних позицій: вдосконалення системи законодавчих та нормативно-правових актів, що регулюють процеси повоєнного оновлення матеріально-технічної бази та співробітництва з державними та приватними інституціями, які створюють необхідні умови для сталого розвитку галузі.

Державна регулятивна політика України у енергетичній сфері має зосереджуватися на: вдосконаленні системи державного регулювання діяльності природних монополістів енергетичного сектору економіки; встановленні нормативних, організаційних засад діяльності ПЕК; поступовому обмеженні регулювання рівня цін, тарифів на паливо та енергію. Орієнтирами державної фінансової політики сьогодні є створення умов для розвитку енергетичного сектору та покращення фінансового стану електроенергетичних компа-

ній, приведення вітчизняного законодавства до чинних норм ЄС.

Інституціональний вплив на фінансове забезпечення розвитку енергетичного сектору виявляється через: вдосконалення нормативно-правового законодавства в контексті створення сприятливих умов інвестування в розвиток енергетичних підприємств; державну фінансову підтримку стимулювання участі банків в підтримки декарбонізації економіки України та післявоєнного відновлення енергетичних підприємств та розробки механізмів страхування ризиків; впровадження методів оптимального розподілу ресурсів за програмами з урахуванням їх пріоритетності; збільшення обсягу державних інвестицій та посилення контролю за їхнім цільовим розподілом й використанням; розробленням і впровадженням моделей змішаного фінансування довгострокових інвестиційних проєктів соціально орієнтованого напрямку; підвищенням ефективності залучення, використання іноземних інвестицій та коштів населення.

Створення «зеленого» банку, необхідність, яку вимагає час, обставини та умови в яких опинились електроенергетичні компанії. Фінансові ресурси отримані через механізм «зеленого» банку сприяють прискореному досягненню кліматичних цілей, скороченню викидів, спрямовані на мобілізацію приватного капіталу та зниженню вартості капіталу в цілому, зниження енерговитратності, розвиток ринків «зелених» технологій, підтримку розвитку громад та створення робочих місць, що сприяють досягненню цілей сталого розвитку в результаті господарювання електроенергетичних компаній. Зазначений аспект окреслює коло подальших наукових досліджень та обговорень.

Література

1. Війна та «зелене» відновлення: погляд бізнесу. URL: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/12/vijna-ta-zelene-vidnovlennya.-poglyad-biznesu.pdf>
2. Катан Л.І., Васильєва Н.К., Вініченко І.І. Інституційне забезпечення фінансування сталого розвитку аграрної сфери України. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2016. №24. С. 207–214.
3. Федірко М., Микитюк П. Інституційні аспекти забезпечення розбудови ринку енергетичних послуг в Україні. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2017. № 4. С. 18–30.

4. Бортнюк Т.Ю., Мощич С.З. Інституційне забезпечення енергоефективності національної економіки. *Механізм регулювання економіки*. 2016. № 1. С. 42–50.

5. Кузьминчук Н.В. Інституційні аспекти державного регулювання взаємовідносин суб'єктів електроенергетичного ринку. *Проблеми економіки*. 2014. № 1. С. 59–64.

6. Ющенко Н.Л. Інституційне забезпечення розвитку теплоенергетики в Україні. *Бізнес-навігатор*. 2020. № 5(61). С. 32–40.

7. Очеретна М. Оцінка стану конкурентного середовища в Україні за даними міжнародних рейтингів. *Журнал європейської економіки*. 2013. № 12 (4). С. 484–506.

8. Сп'як Г., Фастовець М. Фінансове забезпечення розвитку підприємництва в Україні: інституційна складова. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць каф. екон. аналізу і статистики. 2019. № 4/29. С. 67–79.

9. Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/lfTnWjOvMmYMCHE>

10. Макаренко І., Серпенінова Ю., Погоріла К. Інституційне забезпечення фінансування сталого розвитку у світлі мультистейкхолдерського підходу. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2018. № 4(2). С. 85–96.

11. Енергетична стратегія України на період до 2030 року. URL: <https://de.com.ua/uploads/0/1703-EnergyStrategy2030.pdf>

12. Рогов Г.К. *Формування системи фінансових механізмів корпоративного сталого розвитку*. Херсон: ФОП Грін Д.С., 2016 422 с.

13. Кращі практики реструктуризації боргу та повоєнного «зеленого» відновлення: можливості для України. URL: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/10/3-kvartalnyk-red.pdf>

References

1. War and «Green» Recovery: A Business Perspective (2022). Retrieved from: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/12/vijna-ta-zelene-vidnovlennya-poglyad-biznesu.pdf>. (access date: 10.03.2023).

2. Katan, L.I., Vasylieva, N.K., Vinichenko, I.I. (2016). Institutional support for financing the

sustainable development of the agrarian sphere of Ukraine. *Bulletin of Dnipropetrovsk University: scientific journal*, 24, 207–214.

3. Fedirko, M., Mykytyuk, P. (2017). Institutional aspects of ensuring the development of the energy services market in Ukraine. *Bulletin of the Ternopil National Economic University*, 4, 18–30.

4. Bortnyuk, T.Yu., Moshchych, S.Z. (2016). Institutional provision of energy efficiency of the national economy. *Mechanism of economic regulation*, 1, 42–50.

5. Kuzmynchuk, N. V. (2014). Institutional aspects of state regulation of relations between subjects of the electricity market. *Problems of the economy*, 1, 59–64.

6. Yushchenko N.L. (2020). Institutional support for the development of thermal energy in Ukraine. *Business navigator*, 5(61), 32–40.

7. Ocheretna, M. (2013). Assessment of the state of the competitive environment in Ukraine according to the data of international ratings. *Journal of European Economy*, 12 (4), 484–506.

8. Spyak, G., Fastovets, M. (2019). Financial support for the development of entrepreneurship in Ukraine: the institutional component. *Economic analysis: coll. of science work cafe economy analysis and statistics*, 4/29, 67–79.

9. Policy on the development of sustainable financing for the period until 2025. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/files/lfTnWjOvMmYMCHE> (access date: 10.03.2023).

10. Makarenko, I., Serpeninova, Yu. and Pogorila, K. (2018), Institutional support for sustainable development financing in the light of the multistakeholder approach. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 4, 2, 85–96.

11. *Energy strategy of Ukraine for the period until 2030*. (2013). URL: <https://de.com.ua/uploads/0/1703-EnergyStrategy200.pdf> (access date: 10.03.2023).

12. Rogov, H.K., (2016). *Formation of the system of financial mechanisms of corporate sustainable development*. Kherson: FOP Grin D.S., 422.

13. Best practices in debt restructuring and post-war «green» recovery: opportunities for Ukraine. (2022). Retrieved from: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/10/3-kvartalnyk-red.pdf> (access date: 10.03.2023).

Стаття надійшла
до редакції : 11.01.2023 р.

Стаття прийнята
до друку: 31.03.2023 р.

Бібліографічний опис для цитування :

Костирко Л.А., Зайцева Л.О. Інституційне середовище фінансового забезпечення сталого розвитку електроенергетичних компаній. *Часопис економічних реформ*. 2023. № 1(49). С. 53–64.